

NORSK
HÅNDVERKS-
INSTITUTT

Årsmelding 2025

Norsk håndverksinstitutt arbeider med å dokumentere, bevare og fremme tradisjonelt håndverk som kunnskap, kultur og næring samt øke samfunnets kjennskap til og respekt for håndverkstradisjoner, i tråd med UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven.

Visjon:

– Det selvfølgelige knutepunktet for tradisjonelt håndverk

Hovedmålgrupper:

- Håndverkere og håndverksbedrifter
- Håndverksorganisasjoner og håndverksinteresserte
- Opplæringsbedrifter og lærlinger
- Videregående skoler, fagskoler, høyskoler og universiteter
- Offentlige og antikvariske myndigheter
- Museer og bygningsvernsentre
- Organisasjoner innen feltet immateriell kulturarv nasjonalt og internasjonalt

Norsk håndverksinstitutt arbeider spesielt med disse områdene:

- Håndverksregisteret
- Dokumentasjons- og opplæringsprosjekter
- Sekretariatet for små og verneverdige fag
- Stipendiatorordningen for håndverkere
- Løfte håndverket
- Immateriell kulturarv

Filering – mønster broderes inn i et knyttet rutenett

Håndverksregisteret

– Med Håndverksregisteret styrker vi oversikten over håndverksutøvere innen tradisjonelle fag og teknikker

Håndverksregisteret er et nyttig verktøy, enten en søker etter noen som kan utføre en jobb, undervise eller delta i et prosjekt. Registeret er søkbart på våre hjemmesider. Våren 2024 sluttførte vi forprosjektet *Ny teknologisk løsning for Håndverksregisteret*. Høsten 2024 søkte vi Kirkebevaringsfondet om midler til teknisk oppgradering, men fikk avslag i 2025.

Det er avholdt møter med aktuelle samarbeidspartnere angående videre utvikling av registeret. Oppgradering og utvikling av Håndverksregisteret var en av prioriterte områder i søknaden til Kulturdepartementet fra Stiftelsen Lillehammer museum sendt 2025.

I *Riksantikvarens håndverksstrategi*, som ble lansert i 2025, er Håndverksregisteret pekt på som en viktig og relevant kilde for kunnskap, oppdrag og kurs.

Torje O. Larsen viser frem selvlaget høvel

Håndverksregisteret er en av de mest besøkte sidene i vår nettløsning. Gjennom instituttets nyhetsbrev oppfordres tradisjons håndverkere til å registrere seg.

Dokumentasjons- og opplæringsprosjekter

– Gjennom dokumentasjons- og opplæringsprosjekter viderefører vi tradisjonell håndverkskunnskap til nye generasjoner

Norsk håndverksinstitutt har et mandat som strekker seg ut over rammen for grunnopplæringen. I hovedsak er metodikken som ligger til grunn for dokumentasjons- og opplæringsprosjektene, overføring av handlingsbåren kunnskap innenfor truede fag og teknikker fra en tradisjonsbærer til en ny utøver som kan bringe kunnskapen videre. Modellen innebærer gjerne også at læreprosessen dokumenteres. I de fleste tilfeller vil fagpersonen som følger et slikt prosjekt være en etablert håndverker som med sitt faglige utgangspunkt har et godt grunnlag for å lære faget.

Norsk håndverksinstitutt har i 2025 hatt 25 løpende prosjekter, pluss 7 prosjekter av intern eller administrativ karakter. Aktiviteten i prosjektene ligger på et normalt nivå, med en liten nedgang i antall aktive prosjekter fra 2024, men en tydelig økning i antall deltakere involvert i prosjektene sammenlagt. Flere prosjekter enn før har barn og unge som deltakere

Prosjektene har i 2025 involvert ca. 1600 personer, hvorav rundt 780 er barn og unge under 25 år – dette utgjør en andel på 49 %.

Filigransølvsmed og tidligere stipendiat, Gry Grindbakken, gir årlig opplæring i filigranteknikker for elever ved PLUS-skolen

Prosjekter 2025

Bokprosjekter

Nr.	Tittel	Om	Forfatter	Utgiver	Kommentar
1	Skog og materialkvalitet	Materialkvalitet	Jon B. Godal	Fagbokforlaget	Lanseres i 2026

Prosjekter med fokus på elever/lærlinger og dels faglærere i videregående skole

Nr.	Tittel	Fag/teknikk	Prosjektansvar	Deltakere	Ant. barn/unge	Kommentar
2	Tradisjonell bruk av planter og kjøtt	Matfag m.fl.	Lynghesenteret	74	73	Opplæring i lokal matkultur i Nordhordland
3	Lin som ressurs – formidling om lin til skoleklasser	Tekstil m.fl.	Norges Linforening, Åker	22	16	Formidling om lin som ressurs, første gjennomføring 2025
4	Oppfølging av tidligere stipendiater	Flere fag	Håndverksinstituttet	437	420	Undervisning PLUS-skolen og Hjerleid, formidling garving
Sum				533	509	

Samlingsbaserte prosjekter

Nr.	Tittel	Fag/teknikk	Prosjektansvar	Deltakere	Ant. barn/unge	Kommentar
5	Bygningsnekkeriet	Trearbeid	Håndverksinstituttet	9	0	Samlinger i ulike teknikker
6	Ekstern undervisningsvirksomhet	Bygningsvern	Håndverksinstituttet	60	0	Undervisning bygningsvern-sentre, NTNU m.fl.
7	Tredreiertreff Trondheim	Treskjæring	Rune Hjelen	3	2	Gjenoptatt fra 2025
8	Garveseminarer	Naturgarving	ULU of Norway	16	0	Internasjonalt garveseminar
9	Glassliping	Glassfag	Håndverksinstituttet	6	0	Kunnskapsoverføring, slipeteknikker på glass
Sum				94	2	

Mentorordning for tradisjonshåndverk – sauming av skinnhyre

Grubleseminar takrytterprosjektet Rjukan

Tradisjonelle prosjekter

Nr.	Tittel	Fag/teknikk	Prosjektansvar	Deltakere	Ant. barn/unge	Kommentar
10	Rekonstruksjon av Borgund stavkirke	Flere	Håndverksinstituttet	7	0	Prosjektering og finansiering
11	Rekonstruksjon av takrytter (stipendiatprosjekt)	Tømring	Håndverksinstituttet	19	0	Kombinert stipendiat/opplæringsprosjekt
12	Vedlikeholdsplan Audunarstova	Flere	Håndverksinstituttet	4	0	Oppfølging vedlikeholdsplan, tjærebreing
13	Østerskalk til kalkmaling (fresko/stucco lustro)	Kalkmaling	Håndverksinstituttet	90	25	Foredling og test bruk av østerskalk i kunst og bygningsvern
14	Brenneslegarn	Tekstil	Håndverksinstituttet	38	0	Brennesleseminar Maihaugen
15	Produksjon av teglstein	Murer	Håndverksinstituttet	2	0	Brenning av teglstein etter gamle maler
16	Gjørtlerfaget	Gjørtler	Håndverksinstituttet	29	18	Formidling av gjørtlerfaget, kompetanseutvikling
17	Smijern – gammelt håndverk, ny kunnskap	Smedfaget	Torill Thømt	53	3	Forskning på smijern fra middelalderkirker
18	Lågåsildfisket	Fangst	Håndverksinstituttet	3	0	Sluttarbeid/dokumentasjon
19	Seterinstrumenter	Instrumentmaker	Håndverksinstituttet	2	0	Sluttarbeid
20	Utvexling av håndverkere internasjonalt	Flere	Håndverksinstituttet	1	0	Kurvmaker til India (UNESCO)
21	Jul-Anders	Masker, tradisjon	Aase-Hilde Brekke	491	75	Utstilling, formidling, workshops m.m.
22	Firfletting	Tekstil	Håndverksinstituttet	5	0	Kunnskapsoverføring
23	Mentorordning for tradisjonshåndverk	Flere fag	Håndverksinstituttet	25	24	Forprosjekt 2023–2025
24	Romanifolkets/taternes håndverksløft	Flere fag	Taternes Landsforening	203	122	Forprosjekt med oppstart 2025
25	Ungt tradisjons-håndverk	Flere fag	Håndverksinstituttet	5	5	Fase 3 startet opp 2025
Sum				977	272	

Interne prosjekter

Nr.	Tittel	Fag/teknikk	Prosjektansvar	Deltakere	Ant. barn/unge	Kommentar
26	Eksterne profilering og nettverks-samarbeid	-	Håndverksinstituttet	-	-	Internt prosjekt
27	Utvikling av ny base Håndverksregisteret	-	Håndverksinstituttet	-	-	Internt prosjekt

Interne prosjekter

Nr.	Tittel	Fag/teknikk	Prosjektansvar	Deltakere	Ant. barn/unge	Kommentar
28	Europeisk nettverksarbeid	-	Håndverksinstituttet	-	-	Internt prosjekt
29	Utvikling nettsider	-	Håndverksinstituttet	-	-	Internt prosjekt
30	Eksterne håndverksdager	-	Håndverksinstituttet	-	-	Internt prosjekt
31	Diverse utgifter før og etter aktivt prosjekt	-	Håndverksinstituttet	-	-	Internt prosjekt
32	Frie prosjektmidler	-	Håndverksinstituttet	-	-	Internt prosjekt
Sum				0	0	
Totalt				1604	783	

Kjønnsfordeling¹ i prosjektene:

Prosjektleder		Deltakere (inkl. prosjektleder)	
M	K	M	K
13	14	819	785
48,1	51,9	51,1	48,9

¹ Det er en viss feilmargin på disse tallene, da vi ikke har detaljfordeling på kjønn på enkelte prosjekter som involverer skoleelever. Det er her lagt til grunn ca. 50/50-fordeling på kjønn.

Firfletting er en rødlistet fletteteknikk med røtter tilbake til vikingtid. Ingrid Jørgensen lærer teknikken av tradisjonsbærer Torhild Aavik

Trebåtbygger Per Mautvedt tok imot skolegrupper og SFO mens han bygde båt på Oslofjordmuseet

Prosjekter med særlig involvering av barn og unge 2025

Det gjennomføres flere prosjekter årlig som har fokus på – og er egnet til – formidling og kunnskaps-overføring til barn og unge. I 2025 har følgende prosjekter vært særlig relevante:

- **Tradisjonell bruk av planter og kjøtt.** Årlig skoleprosjekt om lokal mat og mattradisjoner på Lyngheisenteret på Seim i Vestland fylke. Prosjektet omfattet i 2025 74 barn i grunnskolealder.
- **Oppfølging av tidligere stipendiater.** Det er et mål at den unike kunnskapen som bygges gjennom stipendiatorordningen skal bringes videre, og gjennom dette prosjektet legger man blant annet til rette for at tidligere stipendiater kan gjennomføre undervisning. I 2025 har Terje Granås undervist lærlinger i smedfaget på Hjerleid Handverksskole, mens Gry Grindbakken har undervist i filigransølvsmefaget på PLUS-skolen i Fredrikstad. Sofie Kleppe, har gjennomført et formidlingsopplegg om naturgarving med barnehager og grunnskole i Vågå. Totalt har 437 personer vært deltakere i disse prosjektene i 2025, hvorav 420 var barn og unge.
- **Østerskalk til kalkmaling (fresko/stucco lustro).** Gjennom dette prosjektet gjøres et miljøproblem om til en ressurs for kulturminnevernet. Stillehavs-østersen er en fremmed art i norske farvann som

spreger seg langs kysten i stor fart og fortrenger opprinnelige arter. Vestfold fylkeskommune har gjennom flere år gitt støtte til plukking og innsamling av stillehavsøsters langs fylkets kyst, et arbeid som i stor grad involverer skoleelever. Skjell fra stillehavsøstersen brennes i dette prosjektet til kalk som skal brukes både innen kunst og kulturminnevern. Det skal forskes på denne kalkens egenskaper i forhold til kalk fra stein og andre mer tradisjonelle kilder. I 2025 omfattet prosjektet 90 personer, hvorav 25 var barn og unge.

- **Jul-Anders.** Jul-Anders er en lokal tradisjon i Salten som har likhetstrekk med skikken å gå julebuk, men som er knyttet til innledningen av den katolske fasten. Tradisjonen har altså røtter tilbake til katolsk tid, og har utviklet seg i samspill mellom norsk, samisk og kvensk kultur. Praktisk har tradisjonen to viktige deler – å lage masker, som helst skal være stygge/skremmende, og å «gå Jul-Anders», der barn og voksne går på dørene i lokalsamfunnet og ber om «kjøttbein». Tradisjonen er levende i deler av Salten, men masketradisjonen har vært truet av at Halloween faller på omtrent samme tid, og det har vært enklere å kjøpe masker enn å lage dem. Jul-Anders-prosjektet tar både masketradisjonen og folkloren rundt tradisjonen inn i lokale klasserom, og bidrar til å videreføre maskelagingen og øke bevisstheten om den unike tradisjonen lokalt. I 2025 har mye aktivitet vært rettet mot den voksne befolkningen, mens skoleaktivitet har vært knyttet til to små skoler. Totalt 75 skoleelever har vært involvert i maske- og

fortellerverksted og utstillinger i 2025, og totalt 491 personer har vært involvert i formidling, deling av kunnskap og som utstillingsdeltakere.

- **Lin som ressurs** er et formidlingsprosjekt for skoleelever som ble gjennomført første gang sommeren 2025. Et forbilde for prosjektet er *Tradisjonell bruk av planter og kjøtt*, omtalt ovenfor. Prosjektet eies av Norges Linforening, avdeling Åker på Hamar, og har som formål å formidle bredden i bruk av lin som ressurs (til tekstil, olje, maling m.m.) til skoleelever fra Hamarregionen. Det første året hadde en begrenset gjennomføring med 16 deltakere under 25 år og 22 deltakere totalt. Prosjektet videreføres i 2026.
- **Gjørtlerfaget.** Fagsatsingen på gjørtlerfaget i regi av Sekretariatet for små og verneverdige fag har pågått over flere år, og i 2025 ble det gjennomført opplæring i faget for elever ved smedlinja på Odda videregående skule samt unge og eldre deltakere fra Odda Smedforening. Totalt 29 deltagere, hvorav 18 var under 25 år.
- **Romanifolkets/taternes håndverksløft.** Prosjektet er i pilotfasen og eies av Taternes Landsforening, med Norsk håndverksinstitutt som faglig partner. Målet med prosjektet er videreføring av romanifolkets/taternes håndverkstradisjoner til neste generasjon romani/tater, og er et viktig prosjekt for å styrke identitet og stolthet for en nasjonal minoritet hvis kultur har lidd under flere hundre år med systematisk diskriminering. I nåværende fase gjøres det registreringer av levende tradisjonsbærere i alle relevante fag og teknikker, og det gjennomføres testing av ulike kurs og andre plattformer for kunnskapsoverføring. I 2025 har 203 personer vært involvert i prosjektet, herunder 122 barn og unge.

Heidi Nymoens Olsen (foran) i prosjektet Ungt tradisjonshåndverk fikk dekorere en hel vegg på Varanger Samiske Museum

- **Ungt tradisjonshåndverk.** Gjennom dette prosjektet har vi siden 2022 ansatt 27 unge håndverkere i seks måneders praksis på museer over hele landet. I juni 2025 fikk vi støtte til en tredje prosjektrunde av Sparebankstiftelsen DNB, rundt 3 millioner kroner, og prosjektet kan nå fortsette ut 2027. Nytt i tredje prosjektfase er at vi kun tilbyr hospitantordningen i fylker der også fylkeskommunen går inn med støtte til tiltaket. Vinteren/våren 2025 oppsøkte vi fylkeskommuner i Sparebankstiftelsens nedslagsområde for å få dem med på laget. Innlandet, Akershus og Telemark takket ja, og fra høsten 2025 var det kun museer i disse fylkene som fikk motta hospitanter.

I 2025 hadde vi fortsatt fire hospitanter fra andre prosjektrunde, der vertsmuseene var spredt over hele landet. Treskjærer Eik S. Kristiansen kopierte rammer til kjente verker på Nasjonalmuseet. Per Maurtvedt bygde kopi av en østnorsk tradisjonsbåt midt inne i utstillingsområdene på Oslofjordmuseet. Gullsmedhospitant Heidi N. Olsen laget ikke bare smykker, men malte duodjigjenstander på en hel vegg på Varanger Samiske Museum. Smeden Christian Bjotveit sikret seg fast stilling som smed/håndverker ved Tekstilindustrimuseet i Bergen, etter å ha vært hospitant på Arkeologisk museum i Stavanger.

Hospitanter 2025	Fag og museum	Hva gjør de nå?
Heidi Nymoens Olsen	Gullsmed, Varanger Samiske Museum	Student grafisk design/bygger opp gullsmedverksted
Christian Bjotveit	Smed, Arkeologisk museum Stavanger	Smed/håndverker på Tekstilindustrimuseet
Per Maurtvedt	Trebåtbygger, Oslofjordmuseet	Trebåtbygger, egen virksomhet
Eik E. S. Kristiansen	Treskjærer, Nasjonalmuseet	Treskjærer, egen virksomhet
Jon Kjøntvedt	Felemaker, Valdresmusea	Hospitant til mai 2026
Benjamin Aas	Tømrer, Gudbrandsdalsmusea	Hospitant til juni 2026

Tre av hospitantene fra andre prosjektrunde deltok i forbindelse med samlingen *Løfte håndverket* og på fagdag for tradisjonshåndverkere på Maihaugen i mai, mens Eik S. Kristiansen deltok på høstens *Løfte håndverket* og avdelingstur til Trondheim. Vi jobber aktivt med å gi hospitantene våre et utvidet nettverk, og samlingene i forbindelse med *Løfte håndverket* er en ideell arena for dette.

Jon Kjøntvedt og Benjamin Aas ble ansatt høsten 2025 og er de to første hospitantene i prosjektets tredje runde. Benjamin Aas er tømrer ved Gudbrandsdalsmusea, mens Jon Kjøntvedt har fått en helt spesiell hospitantplass i instrumentmakerverkstedet til Valdresmusea, der han skal lære å bygge hardingfele.

Jon Kjønvedt lærer å lage hardingfele på Instrumentmakerverkstaden ved Valdresmusea

Tredreing er et av de drøyt førti fagene med status som verneverdig

Sekretariatet for små og verneverdige fag

– Vi sikrer og viderefører verneverdige tradisjonshåndverksfag

Sekretariatet for små og verneverdige fag er en del av Norsk håndverksinstitutt. Sekretariatet er et nasjonalt ressurscenter innen verneverdige håndverksfag som er omfattet av opplæringsloven.

Sekretariatsleder har i 2025 besvart muntlige og skriftlige henvendelser fra utdanningsøkere, lærebedrifter, skoler, journalister, forskere og andre. Henvendelsene gjelder alle mulige forhold rundt opplæringen i de listeførte fagene, men vi besvarer også et vidt spekter av andre forespørsler relatert til tradisjonshåndverk generelt.

En av sekretariatets oppgaver er å gi innspill til endringer i listen over verneverdige tradisjonshåndverksfag, som forvaltes av Utdanningsdirektoratet. I 2025 foreslo vi å få gullsmedfaget inn på listen, og vi bisto også i arbeidet med å få opprettet/gjenopprettet garverfaget og tårn- og fasadeurmakerfaget i videregående opplæring.

Siden glassliperfaget skulle listeføres fra 1.1.26, arrangerte vi i september 2025 en samling for glassliper og glassblåsere. Det er bare noen få i Norge som behersker glassliping. Målet med samlingen var

dels nettverksbygging, dels å se på nye bruksområder for tradisjonelle teknikker. I 2025 arrangerte vi også en samling ved Odda vidaregåande skule, som fortsettelse på vår satsing på å rekruttere til gjørtlerfaget. Elevene ved smedlinja i Odda fikk være med gjørtler Totto Eide å støpe i sandformer.

Høsten 2025 utviklet sekretariatet et prosjekt som vil gi en god start for det nye tårn- og fasadeurmakerfaget, som sannsynligvis kommer på læreplanen i 2027. Da er nåværende urmakerlærling Andreas Vaagland (19) klar til å begynne på sitt andre fagbrev. Mens han venter på det nye lærefaget, får han i 2026 anledning til å dokumentere 15 tårnur i hele landet sammen med Norges fremste storurmakere, takket være støtte fra Kirkebevaringsfondet.

Mangeårig sekretariatsleder Inger Smedsrud pensjonerte seg fra 1.1.26, og de siste månedene av 2025 planla vi overgangen til ny sekretariatsleder. Vi påbegynte også arbeidet med å lage nytt materiell til bruk overfor utdanningssøkere og skoler, og materiell rettet mot mulige lærebedrifter.

Det er vanskelig å anslå hvor mange elever, lærere, utdanningssøkere og bedrifter som nås gjennom informasjon på nettsider og sosiale medier, så tallene nedenfor gjelder direkte henvendelser.

Kontakt med brukere:

Skoler	1800
Bedrifter	180
Fylkeskommuner	15
Utdanningssøkere	100

Tallmateriale verneverdige tradisjonshåndverksfag 2025

I løpet av året ble det inngått 66 nye kontrakter i 21 ulike fag. Fagene med flest kontrakter var bunadtilvirker (14), hovslager (7), urmaker (6) og tekstilduodji (6). Tekstilduodji har hatt en pen økning to år på rad. I smedfaget ble det kun inngått én ny kontrakt, noe som skyldes mangel på lærebedrifter.

De 66 nye kontraktene i 2025 ble inngått med lærebedrifter eller opplæringskontorer spredt utover landet, men med store geografiske endringer sammenlignet med 2024. På Østlandet er antall kontrakter økt fra 30 til 44 i 2025, mens Nord-Norge har hatt en betydelig

Glassliping

nedgang fra 15 til 6 kontrakter, Vestlandet fra 11 til 7, og Sørlandet fra 4 til 1. Siden tallmaterialet er så begrenset, er det vanskelig å si om den geografiske endringen er en trend eller om det skyldes tilfeldigheter. Nordland er eneste fylke uten nye kontrakter i de verneverdige fagene.

I 19 av fagene var det ingen nye kontrakter siste år. I tre av disse fagene var det til sammen 7 søkere – strikkefaget (5), sølvsmedfaget (1) og tredreierfaget (1) – som ikke fikk tilbud om læreplass. I buntmakerfaget og gjørtlerfaget har det ikke vært nye lærekontrakter de siste ti årene.

Avlagte svenneprøver i 2025 var 52. Det tyder på at det går mot en normalisering etter bunnåret 2024 med bare 38 svenneprøver. Flest avlagte prøver var det innen bunadtilvirker- (7), trebåtbygger- (7), urmaker- (5), smed- (5), skomaker- (4) og børsemakerfaget (4). I 2025 ble det avlagt 1 svenneprøve i ull- og garnduodjifaget, for første gang siden faget ble opprettet. I 22 av 40 fag ble det ikke avlagt noen svenneprøver dette året.

Håndverksstipendiatene

– Gjennom stipendiatorordningen for håndverkere videreføres håndverkskunnskap på et høyt utøvende nivå

Den treårige stipendiatorordningen for håndverkere ved Norsk håndverksinstitutt legger til rette for å videreføre og utvikle forskjellige håndverksfag. Gjennom en praktisk tilnærming skal stipendiatene fordype seg i prosesser, problemstillinger og praksiser som er sentrale i tradisjonelt håndverk.

Norsk håndverksinstitutt legger vekt på at stipendiatprosjektet både skal bidra til å øke håndverkerens kunnskap, utøvende nivå og nettverk innenfor faget sitt, og samtidig skal tilføre håndverksfaget ny kunnskap og utvide rammene for faget.

Urmakerstipendiat Erik Magnus Mørk (foran) inspiserer tårnuret i Kulturkirken Jakob sammen med kirkeverge Kjetil Haga, ass. riksantikvar Audun Skeidsvoll og instituttleder Eivind Falk

Søknad og ansettelse 2025

Vanligvis utlyser vi to åpne stipendiatstillinger, men i 2024 gjorde vi en ansettelse av Peder Alme med virkning fra 2025. Dermed var det bare én ledig stilling tilgjengelig. Til stillingen fikk vi 26 søknader, som er om lag på det antallet vi har hatt de siste årene. I den siste ledige stillingen ansatte vi skomaker Dina Harkmark Lie. Peder Alme skal utforske oppleggingsarbeid, en teknikk hvor man lager ornamenter på frihånd direkte på bygningsfasader, mens Dina Lie skal fokusere på historiske sko, da spesielt sko som er sydd med vendsøm.

Også i 2025 har *Takrytterprosjektet*, som er støttet av Riksantikvaren, rullet videre. Prosjektet handler om å bygge en prosessuelt autentisk kopi av takrytteren på Borgund stavkirke. Det er stipendiatene tømmer Åsmund Stormoen og treskjærer Jon Anders Fløistad som har deltatt i prosjektet. Åsmund Stormoen jobber annenhver uke i Tinn med å bygge takrytteren sammen med sin veileder Hans Marumsrud. Marumsrud er en av de håndverkerne i Norge som kan mest om våre stavkirker. Han går av med pensjon i 2026. Det er avgjørende at både den praktiske og teoretiske kunnskapen han besitter om stavkirker, blir videreført. Stipendiatstillingen gir tid og rom for at det kan skje. Fløistad undersøker den originale skjæringen på Borgund og sammenligner med samtidig treskjæring, for å fremstille eksempler på hvordan den originale skjæringen kan ha sett ut.

Stipendiatavslutninger i 2025

Normalt er det to årlige stipendiatavslutninger, men fordi to stipendiater har hatt permisjon, ble det ingen avslutninger i 2024. I stedet ble det fire avslutninger i 2025.

Modist Stine Rudi Standal avsluttet sitt prosjekt med en utstilling på Nationaltheatret. En av de største utfordringene for moderne modister er tilgang til materialer. Stadig færre leverandører kan levere egnet materiale, og kostnadene rundt frakt og toll gjør det

*Stipendiat Ida Skjæveland Moi
fordypet seg i kunsten å smi navar*

vanskelig å handle i små kvanta til hvert enkelt prosjekt. Samtidig er det dyrt å ha store lagre i alle farger. Standal hadde som utgangspunkt at det vil være mer praktisk og bærekraftig å kjøpe alle materialer i basisfargene sort og hvit og så farge disse etter behov. Det er disse innfargingsmetodene hun har jobbet med i sitt stipendiatprosjekt. <https://handverksinstituttet.no/stipendiater/tidligere-stipendiater/stine-rudi-standal-modist/avslutning-modiststipendiat-bidrag-til-aa-loese-bransjeproblem>

Naturgarver Sofie Kleppe avsluttet sitt stipendiatprosjekt høsten 2025 med en større utstilling om «De kvinnelige polarheltene» som forteller historien om

hvordan urfolks kunnskap om bekledning i arktiske forhold spilte en viktig rolle i polekspedisjonene til Roald Amundsen. Utstillingen fant sted på Ullinsvin i Vågå, og gjennom DKS, samt med støtte fra Norsk håndverksinstitutt, ble den formidlet til alle elever i grunnskolen i Vågå og til alle barnehagebarn. <https://handverksinstituttet.no/om-oss/aktuelt/en-god-grunn-til-aa-besoeke-vaagaa-i-hoest>

Ida Skjæveland Moi hadde som utgangspunkt å lære så mye som mulig av den erfarne navarsmeden Johannes H. Fosse. Ved stipendiatets oppstart var han 95 år gammel. Halvveis ut i stipendiatet gikk han dessverre bort, 96 år gammel og aktiv navarsmed helt til det siste.

Resten av stipendiatet måtte derfor omorganiseres noe, og på sin avslutning presenterte Moi kunnskapen hun hadde samlet fra ulike tradisjonsbærere, og også gjennom å studere navarer smidd av hennes egen oldefar. Avslutningen foregikk i avdøde Johannes H. Fosses gamle smie.

<https://handverksinstituttet.no/stipendiater/tidligere-stipendiater/ida-skjaeveland-moi-smed/i-tipptippoldefars-fotspor>

Båtbygger Hallvard Heide fordypet seg i Geitbåttradisjonen, og den meget produktive håndverkeren kunne presentere hele tre testbåter, en 42 fots torskegarnsbåt og en rekke fyldige rapporter fra sitt arbeid. Den avsluttende prøven besto også av prøveseiling av den ferdige torskegarnsbåten.

Oversikt over stipendiatene

Normalt er det kun seks stipendiater som er ansatt samtidig, men i 2025 har det vært to utsatte avslutninger, da to stipendiater har hatt permisjon og dermed forlenget sine ansettelses:

Garver Sofie Kleppe formidler sitt prosjekt til barnehagebarn i Vågå.
Foto: ULU of Norway

Navn	Fag	Tema for prosjekt	Opstart	Avsluttes
Dina Harkmark Lie	Skomaker	Vendsydde sko	sep. 2025	aug. 2028
Peder Alme	Gipsmaker	Ornamentikk på fasader	sep. 2025	aug. 2028
Jon Anders Fløistad	Treskjærer	Utskjæringer – kopi takrytter, Borgund	sep. 2024	aug. 2027
Magnhild Peggy Jones Gilje	Bunadtilvirker	Håndvevde bånd	sep. 2024	Utsatt, vinter 2028
Erik Magnus Mørk	Storurmaker	Tårnur	sep. 2023	aug. 2026
Åsmund Stormoen	Tømrer	Kopi takrytter, Borgund	sep. 2023	aug. 2026
Ida Skjæveland Moi	Smed	Navar	sep. 2022	aug. 2025
Hallvard Heide	Trebåtbygger	Geitbåt	sep. 2022	aug. 2025
Stine Rudi Standal	Modist	Farging av materialer	sep. 2021	Utsatt, aug. 2025
Sofie Kleppe	Garver	Tradisjonelle friluftsklær i skinn	sep. 2021	Utsatt, sep. 2025

Formidling

I løpet av 2025 har de fleste stipendiatene formidlet fagene og prosjektene sine i ulike sammenhenger. Formidlingen har skjedd i mange former og nådd et bredt publikum.

Fag	Voksne	Barn og unge	Kommentarer
Skomakerfaget	ukjent	ukjent	Håndverksdemonstrasjon på Dyrsku'n
Smedfaget	250	25	9 kurs (deriblant Hjerleid), 5 håndverksdemonstrasjoner
Treskjærerfaget	1053	96	11 foredrag, 1 podcast, 1 demonstrasjon, 2 panelsamtaler og 2 seminarer
Garverfaget	ukjent	402	DKS-formidling i forbindelse med utstilling. Utstillingen var også åpen for øvrige besøkende, men vi har ikke tilgang til billettsalgstall
Storurmakerfaget	300	100	Foredrag husflidslag, verkstedbesøk av barnehager, skoler, pensjonistlag og andre
Tømrerfaget	250	-	Foredrag Løfte håndverket, grubleseminar og tjæreseminar på Island
Bunadtilvirkerfaget	77	-	Vevsymposium, foredrag for Morgedal Bygdekvinne lag og ved De Heibergske Samlinger

Samarbeid med tidligere stipendiater

Alle stipendiater som er ferdige med sine prosjekter, har bygget en unik kunnskap. Vi er opptatt av å finne måter å samarbeide med stipendiatene på etter fullført prosjekt.

De konkrete prosjektene er omtalt under *Dokumentasjons- og opplæringsprosjekter, Prosjekter med særlig involvering av barn og unge*, kulepunktet *Oppfølging av tidligere stipendiater*, samt under *Immateriell kulturarv, UNESCOs 20. komitemøte*.

Wang stavkirke

Med to stipendiater som arbeider spesielt med stavkirke som tema i 2025, har Norsk håndverksinstitutt engasjert seg i arbeidet med å ta vare på Wang stavkirke. Fordi den er et viktig kildemateriale, ikke minst for fremtidens treskjærere.

Wang stavkirke ble flyttet fra Vang i Valdres til Karpacz i dagens Polen for snart 200 år siden. Sentralt i flyttingen sto den kjente maleren Johan C. Dahl, som ville bevare den gamle stavkirken gjennom flytting. Flere andre stavkirker skulle reddes på liknende vis senere, men Vang/Wang ble den første, etter en strabasjøs transport over fjellet i Norge, sjøveien til Tyskland, og siden opp elver og milevis over land. Kirka var gammel og værbitte da den ble demontert, og ble nok ytterligere medtatt av transporten. Ved gjenreisningen i Karpacz ble det derfor vurdert som nødvendig med betydelige

utskiftninger. Dessuten ble den, i tråd med datidens ideal, tilbakeført til slik en så for seg at den kunne ha sett ut i middelalderen. De originale portalene ble bøtt der deler manglet, og supplert med en hel ny portal av en lokal treskjærer. Wang stavkirke har dermed blitt et ordentlig flernasjonalt kulturminne.

Stavkirken i Karpacz har blitt kanskje verdens mest besøkte stavkirke. Om lag en kvart million besøkende i året gjør at det etter hvert er behov for vedlikehold. Kombinert med en mangfoldig og ikke alltid like heldig restaureringshistorie, er det i dag et ønske fra polsk side om å konservere portalene slik at de både skal ta seg best mulig ut, og samtidig være beskyttet for fremtiden. Wang stavkirke er en viktig del av norsk stavkirkehistorie, og spesielt portalene er godt bevart. Ikke minst ligger det her mye kunnskap om materialkvaliteter og bruk av verktøy som er viktige kilder å sikre for fremtiden.

Norsk håndverksinstitutt har sammen med Riksantikvaren og ICOMOS Norge gjennom høsten 2025 hatt dialog med ICOMOS Polen, kirkeeier og polske vernemyndigheter om disse utfordringene, og det ble gjennomført et internasjonalt seminar om hvordan dette arbeidet best kan utføres.

Løfte håndverket

– Gjennom nettverket Løfte håndverket binder vi det mangfoldige Håndverks-Norge sammen

Løfte håndverket er et nasjonalt nettverk for organisasjoner og enkeltpersoner som jobber for å styrke tradisjonelt håndverk i Norge. Nettverket ble opprettet blant annet som et svar på Kultur- og kirkedepartementets utredning *Kulturhåndverk* (2008). Arbeidet er forankret i St.meld. nr. 49 (2008–2009) *Framtidas museum*. Nettverket administreres av Håndverksinstituttet.

Ressursgruppe

En ressursgruppe med håndverkere og representanter fra ulike organisasjoner hjelper til med å løfte ulike temaer opp på agendaen. Slik sikrer vi at viktige miljøer kan være med å påvirke arbeidet i nettverket. Gruppas sammensetning er ikke statisk, og medlemmene rullerer.

Ressursgruppen i 2025 besto av:

- Eivind Falk, instituttleder Norsk håndverksinstitutt
- Einar Stamnes, spesialrådgiver Norsk håndverksinstitutt
- Ellen Krageberg, direktør Norges Husflidslag
- Jorunn Løkvold, tekstilduojar og veileder ved Duodjeinstituhitta
- Camilla Rossing, leder Norsk institutt for bunad og folkedrakt
- Tore Granmo, tradisjonsmurer og styreleder Handverkslaget
- Ove Stødle, båtbygger og daglig leder Mearrasiida, Sjøsamisk senter

Løfte håndverket-samlingene avholdes annenhver gang på Maihaugen og et annet sted i landet, eventuelt digitalt. Referat fra samlingene ligger ute på våre nettsider.

Løfte håndverket hadde to samlinger i 2025:

Vårsamlingen

6. mai ble vårseminaret avholdt i Maihaugsalen, med rundt 300 deltakere. Tema var *Riksantikvarens håndverkstrategi*. Samlingen ble arrangert av Håndverksinstituttet i samarbeid med Riksantikvaren.

Utgangspunktet for Riksantikvarens håndverksstrategi er at vi trenger håndverkere i arbeidet med å ta vare på kulturminner og kulturmiljø i årene som kommer – og i håndverksfagene forenes materiell og immateriell kulturarv. Satsingen skal bidra på kunnskapsutvikling, økt kompetanse og kapasitet innenfor tradisjonshåndverket, og gi håndverkere bedre tilgang til oppdrag. Vi fikk innlegg fra eiere, forvaltere, organisasjoner og utøvende håndverkere som diskuterte hvordan vi kan sette håndverksstrategien ut i livet – hvordan gå fra strategi til handling.

Dette ble en stor samling for tradisjonshåndverket, med en hel rekke stands og demonstrasjoner av ulike fag og teknikker. Vi er også svært glade for at H.M. Dronningen var til stede. Dronningen holdt en avsluttende appell der hun pekte spesielt på hvor viktig det er å styrke håndverksopplæringen i grunnskolen, blant annet fordi dette er grunnlaget for rekrutteringen av fremtidens håndverkere.

7. mai arrangerte vi fagdag for utøvende tradisjonshåndverkere sammen med Tradisjons-håndverk opplæringskontor, MiA, på Maihaugen.

Høstsamlingen

30. september ble høstseminaret avholdt i Trondheim; i Øysteinsalen i Erkebispegården. Tema var *Håndverk i Trøndelag – vern og videreføring*. Den røde tråden var hvordan man best verner og viderefører sårbare håndverk og håndverks-teknikker. I overkant av 90 personer deltok.

*Fra Løfte håndverkets vårseminar på Maihaugen: Navarsmedstipendiat Ida Moi, H.M. Dronning Sonja og instituttleder Eivind Falk.
Foto: Camilla Damgård / Maihaugen*

Fra Løfte håndverkets høstseminar i Trondheim: Omvisning ved Nidarosdomen

Stokkebåtbygging i Estland. Foto: Aivar Ruukel

Forum for levende kulturarv besøkte Valdres Folkedraktsaum. På arbeidsbordet ses belter, lommer, bringeduker m.m.

Immateriell kulturarv

– Vi deler erfaringer med vern av den immaterielle/levende kulturarven, og bidrar til å utvikle metodikk og praksis

Instituttet arbeider praktisk, organisatorisk og politisk for å implementere UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven. Som forankret i St.meld. nr. 49 (2008–2009) *Framtidas museum*, legger instituttet vekt på metodikkutvikling og tverrfaglig samarbeid.

Vi deltar i nasjonale, nordiske og internasjonale nettverk og fora der målet er å utveksle og diskutere metoder for vern av immateriell kulturarv. Vi arbeider for å synliggjøre og styrke levende kulturarv gjennomføring av nasjonale fortegnelser og samarbeid med miljøer,

grupper og NGO-er i feltet. Formidling står sentralt i instituttets arbeid med immateriell kulturarv.

Vi samarbeider nært med Kulturdirektoratet for å styrke miljøer innenfor tradisjonelt håndverk spesielt, men også andre miljøer i konvensjonens nedslagsområde.

Forum for levende kulturarv

28. og 29. august var det samling i *Forum for levende kulturarv*, der Norsk håndverksinstitutt satt i arbeidsgruppa. Årets samling fant sted i Valdres.

#HeritageAlive

Arbeidet med å dele ulike erfaringer med vernepraksis for immateriell kulturarv og tradisjonshåndverk er en viktig del av oppdraget til Norsk håndverksinstitutt. Håndverksinstituttet har hatt en ledende rolle i arbeidet med å dele erfaringer gjennom #HeritageAlive siden oppstarten i 2012. Journalen #HeritageAlive og UNESCOs kategori 2 senter i Korea, ICHCAP, har så langt samarbeidet om fem utgivelser med ulike temaer.

Immateriell kulturarv og væpnet konflikt

I april arrangerte #HeritageAlive sammen med de tre av de UNESCO akkrediterte NGO-ene; Håndverksinstituttet, NAKS Suriname og Persian Garden, et webinar om immateriell kulturarv og væpnet konflikt. Vi fikk god teknisk støtte fra Kulturdirektoratet. Presentasjonene under arrangementet ga en rekke aktuelle eksempler på hvordan krigføring og konflikt kan påvirke immateriell kulturarv, berørte fellesskap og utøvere. I tillegg ble den immaterielle kulturarvens rolle under væpnede konflikter fremhevet som både viktig og avgjørende. En stor interesse og temaets betydning førte til en utlysning etter artikler fra berørte NGO-er.

UNESCOs 20. komitemøte

Norsk håndverksinstitutt deltok på UNESCOs 20. komitemøte i New Dehli, India, ved instituttleder Eivind Falk og kurvmaker og tidligere håndverksstipendiat, Hege I. Aasdal. Her ble boken *Basketry – Sharing Experiences from the Field* lansert. Den inneholder en artikkel skrevet av Hege Aasdal og rådgiver ved Norsk håndverksinstitutt, Hilde Ekeberg. Aasdal presenterte artikkelen og delte sine erfaringer om arbeidet med vern av kurvmaker-

tradisjonen i Norge, og om hvordan stipendiatordningen har bidratt til å utvikle henne som håndverker.

<https://handverksinstituttet.no/immateriell-kulturarv/kurvmaker-paa-unescos-20.-komitemoete-i-dehli-india>

Safeguarding Practices og nordisk-baltisk samarbeid

Nettstedet www.safeguardingpractices.com skal inspirere aktører i kulturarvsfeltet til samarbeid og erfaringsutveksling om vern av immateriell kulturarv på tvers av landegrenser i Norden (inkl. Færøyene, Grønland og Åland) og Baltikum. Norsk håndverksinstitutt administrerer nettstedet og har redaktøransvar for innholdet.

Det var 62 artikler pr. desember 2025 og antallet øker stadig. Fokus har vært på bredde i tema og geografi, samt tradisjonell kunnskap og minoriteters kulturarv.

Kulturarv i et bredere perspektiv

I oktober 2025 ble det, i regi av ICOMOS, gjennomført et omfattende feltarbeid i landsbyen Nuodeng og omegn, i Yunnan-provinsen i Kina. Målet var å prøve ut verktøy og metodikk for en mer helhetlig tilnærming ved dokumentasjon av kulturarv. Studenter og eksperter fra ulike deler av verden deltok. Norsk håndverksinstitutt har deltatt aktivt i dette viktige forskningsarbeidet med utgangspunkt i vår særlige kompetanse på immateriell kulturarv.

Fra boklanseringen under UNESCOs 20. komitemøte for 2003-konvensjonen

Oversikt publisering Håndverksinstituttet 2025

Forfatter	Tittel	Type publisering	Publisert hvor
Hilde Ekeberg Hege Iren Aasdal	Fellowship as a means of promoting basketry traditions	Fagartikkel	#HeritageAlive / Living Heritage Series, ICHCAP
Inger Smedsrud	Fagdag med tema glassliping	Prosjektrapport	Instituttets hjemmeside
Eivind Falk Atle Ove Martinussen Hans Marumsrud	Vedlikeholdsplan for Audunarstova	Prosjektrapport	Instituttets hjemmeside
Eivind Falk Tian Tian María Isabel Gómez Gutiérrez Stella Paloluoma Lai Keyi	Report from Yunlong International Workshop on Tangible and Intangible Culture of Vernacular Heritage 2025	Prosjektrapport	Instituttets hjemmeside ICOMOS

Instituttet på nett

Instituttet formidler håndverk på nett gjennom nyhetsbrev, egne nettsider, Facebook, Instagram og YouTube:

- Det ble sendt ut 7 nyhetsbrev i 2025, og ved utgangen av året hadde vi 2700 abonnenter.
- I 2025 hadde vi 73.000 visninger på våre nettsider.
- Vi har rundt 7000 følgere på Facebook.
- Instagram: Vi postet 30 innlegg og har 3000 følgere.
- YouTube: Vår kanal inneholder 64 filmer og vi har 703 abonnenter.
- Safeguardingpractices.com: 62 artikler pr. desember 2025.

Deltagelse i eksterne styrever og råd

Norsk håndverksinstitutt har i 2025 deltatt i styringsgruppen for Riksantikvarens håndverksstrategi og i Utdanningsdirektoratets Faglig råd for design, håndverk og produktutvikling.

Personal

Instituttleder	Eivind Falk
Administrasjonskonsulent	Anne Martinsheimen Egge
Spesialrådgiver	Einar Stamnes
Rådgiver	Hanne Bergseth
Rådgiver	Hilde Ekeberg (tilbake fra permisjon 1. oktober)
Rådgiver, leder SSV	Inger Smedsrud
Rådgiver	Jarle Hugstmyr
Rådgiver	Kjetil Storeheier Norheim
Rådgiver	Maria Seines (vikar for Hilde Ekeberg til 1. april)
Prosjektkoordinator Ungt tradisjonshåndverk	Birgit Sildnes, 50 % Birgit Sildnes, 40 % vikar for Hilde Ekeberg 1. april–1. oktober

Økonomi

Viser til resultatoppsett med noter for Norsk håndverksinstitutt samt årsmelding for Stiftelsen Lillehammer museum.

Norsk håndverksinstitutt revideres som en del av Stiftelsen Lillehammer museum.

HGI

For- og baksiddebilde viser kreasjoner laget av modist Stine Rudi Standal

Norsk håndverksinstitutt

Maihaugvegen 1

N-2609 Lillehammer

Tlf. +47 906 38 213

post@handverksinstituttet.no

www.handverksinstituttet.no

NORSK
HÅNDVERKS-
INSTITUTT